

Wergelandsenterets innspill til ekstremismekommisjonen

Under peker vi først på noen utfordringer og deretter noen forslag til tiltak som innspill til ekstremismekommisjonens arbeid og anbefalinger.

Utfordringer

Undervisning om 22. juli, demokrati og medborgerskap må være mer praktisk

Det er en utfordring for lærere at læreplanen sier lite om *hvorfor* det er en *sammenheng* mellom å ha kunnskap om terrorangrepene 22. juli 2011 og forebygging av ekstremisme. Det tas ofte for gitt at kunnskap om en spesifikk historisk hendelse fører til økt oppslutning om demokratiske verdier, uten at sammenhengen forklares nærmere¹. Da blir det vanskelig for elever å forstå.

Undervisning om terrorangrepet 22. juli 2011 krever at både lærere og elever har god kjennskap til realhistorien om 22. juli, forståelse av kompleksiteten i *hvorfor* noen begår terrorhandlinger og hva det har med demokrati å gjøre. Dette innenfor et felt hvor forskere ikke har tydelige svar på hvorfor noen begår terrorhandlinger, mens andre med lignende bakgrunn og livserfaringer ikke gjør det. Det er også problematisk med et ensidig fokus på ungdom som hovedproblemet i forebygging av ekstremisme². Lærere vi møter etterlyser bedre kjennskap til gode erfarings- og forskningsbaserte læringsstrategier og metoder.

Vi vet at ungdom som er med på å arrangere politiske aktiviteter har høyere politisk mestringstro – troen på at du kan gjøre en forskjell - enn ungdom som ikke har disse erfaringene³. Det at familie og bakgrunn⁴ fortsatt spiller en viktig rolle for barn og unges politiske mestringstro underbygger den sentrale rolle skolen kan ha. Det viktigste for økt politisk mestringstro er ikke å få gjennomslag for en sak, men å være med å arrangere en aktivitet knyttet til politikk eller samfunnsspørsmål og lære av det. Dette taler for mer praktisk demokratilæring.

For mye ansvar på den enkelte lærer

Samfunnsfaglærere forteller oss at de skulle ønske at kollegaer som underviser i andre fag, skoleledelse, foreldre og lokalsamfunnet forøvrig var mer involvert i skolens demokratioppdrag. Over 1 av 6 lærerårsverk i grunnskolen utføres av personer helt eller delvis uten lærerutdanning.⁵ Vi ser et behov for kompetanseheving i skolen, både for å avklare rammene for læreres ansvar når det kommer til forventningene om forebygging av radikaliserings og ekstremisme, men også hvordan undervise kontroversielle og sensitive temaer.

Det er en klar anbefaling fra Europarådet at hele skolen må involveres for at skolen skal oppfylle sitt demokratioppdrag⁶. Demokratiske verdier og praksis må gjennomsyre både læreplanen, undervisningsmetoder, læringsressurser, vurdering, ledelse, styring og

¹ [Kollektive minner og universalisering. Holocaust i den nye læreplanen for grunnskolen](#) (Banik og Kjøstvedt, 2022)

² [Radikalisering og skole. Hva skal skolen egentlig forebygge?](#) (Sjøen, 2019)

³ [DEMOCIT](#)

⁴ [DEMOCIT](#)

⁵ Steffensen, Kjartan og Emmie Stolpe Foss (2021), *Vel 1 av 6 lærerårsverk i grunnskolen uten lærerutdanning*.

SSB. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/ansatte-i-barnehage-og-skole/artikler/vel-1-av-6-laererarsverk-i-grunnskolen-uten-laererutdanning>

⁶ [Reference Framework of Competences for Democratic Culture – Volume 3](#)

beslutningstaking, policies og retningslinjer, samarbeid mellom ansatte, samarbeid mellom ansatte og elever, og tilknytning til samfunnet forøvrig.

Kommuner og fylkeskommuner som skoleeiere kan bidra til at demokratilæring i skolen i større grad sees i sammenheng med andre arenaer for ungdomsengasjement slik som ungdomsråd, fritidsklubb og demokratiske ungdomsorganisasjoner. Vår erfaring er at å møte ungdom på de ikke-formelle arenaene gjør at demokrati kan knyttes nærmere ungdoms eget liv og hverdag. Tverrfaglig tema demokrati og medborgerskap gir et potensiale for at barn og unge i større grad kan erfare demokrati i praksis gjennom å være påkoblet demokratiske og politiske prosesser.

Videre burde skoleeiere, ledere, lærere, foreldre og elever være kjent med de internasjonale og nasjonale diskursene om sikkerhet og terrorisme. Det vil gjøre skolen bedre rustet til å ta stilling til hvordan den skal forholde seg til at sikkerhetstankegangen tas inn i stadig flere sektorer i samfunnet, også i utdanningssektoren. Det er viktig at målsettingene for skolens arbeid reflekterer målet om å skape trygghet og læring, ikke sikkerhet⁷.

Forslag til tiltak

Støtte til regionale kurs og samlinger for kompetanseheving og erfaringsutveksling

Vi foreslår støtte til regionale kurs og samlinger for læring og erfaringsutveksling på tvers i skole- og oppvekstsektoren, for å styrke læring om terrorangrepene 22. juli 2011 i sammenheng med demokratilæring.

Sammen med 22. juli-senteret står Wergelandsenteret i en særlig gunstig posisjon for å kunne støtte skoler og lærere i å overføre målsettingene i læreplanen til god undervisningspraksis. Sentrene har begge en spesiell posisjon opp mot Kunnskapsdepartementet og har erfaring og lærdommer fra utviklingen av nasjonale læringstilbud med utgangspunkt i åstedene for terrorangrepene 22. juli 2011. Som et internasjonalt senter i Norge har Wergelandsenteret direkte tilgang til Europarådets policy og kompetanserammeverk for demokratisk kultur, samt praksiserfaringer fra andre land Norge kan sammenligne seg med, og et stort nettverk i Europa.

Europarådets rammeverk for demokratisk kultur⁸ kan spille på lag med den norske læreplanen, og bidra til å styrke arbeidet med større deltakelse og demokratisk engasjement blant elever i skolen. Rammeverket legger et godt grunnlag for å styrke barn og unges politisk mestringstro i sammenheng med oppslutning om demokratiske verdier.⁹

Kursene vil kunne være et samarbeid med og komplimentere eksisterende tiltak for forebygging av radikaliserings og ekstremisme, slik som RVTS sine kurs og samlinger for SLT-koordinatorer. Wergelandsenteret er ett av de syv freds- og menneskerettighetssentrene og det vil være aktuelt å samarbeide med de regionale sentrene, i tillegg til lærerutdanninger og nettverk, slik som Trygg By.

Økt støtte til læringstilbudet «22. juli og demokratisk medborgerskap»

Økt støtte vil gi flere skoleelever fra hele Norge muligheten til å ta del i et nasjonalt, kvalitetssikret læringstilbud som bidrar til å styrke skolens demokratiske mandat – både ved å utvikle demokratisk motstandskraft og å styrke ungdoms medvirkning i egen læring.

⁷ [Students as suspects](#) (Ragazzi, 2017)

⁸ [Reference Framework of Competences for Democratic Culture](#)

⁹ Europarådet (2018) , *Reference Framework of Competences for Democratic Culture – Volume 3. Guidance for implementation: Building resilience to radicalization leading to violent extremism and terrorism*. Tilgjengelig fra: <https://rm.coe.int/guidance-document-6-cdc-and-building-resilience-to-radicalisation-lead/1680993aa9>

Gjennom støtte fra Kunnskapsdepartementet til Wergelandsenteret får skoleelever og lærere i dag mulighet til å delta på tredagers demokrativerksted med besøk til Wergelandsenteret, 22. juli-senteret og Utøya. Tilbudet er et samarbeid mellom Wergelandsenteret, Utøya, 22. juli-senteret og Raftostiftelsen. Skoleelever får mulighet til å lære om terrorangrepene 22. juli 2011 og får verktøy til å delta i og videreutvikle demokratiet. Ung til ung-læring er kjernen i læringstilbudet.

Mer forskning på demokrati læring og forebygging av ekstremisme

Når det gjelder sammenhengen mellom kunnskap, demokrati læring og ekstremisme ser vi et behov for mer evidensbasert kunnskap om utdannings rolle i forebygging av hat og ekstremisme. Her foreslår vi å bygge videre på rapporten fra senter for ekstremismeforskning (C-REX) fra 2022 for eksempel ved å følge elever over flere år og gjøre undersøkelser av holdninger før og etter demokratiundervisning. Vi vil samtidig anbefale å være kritisk til et ensidig fokus på ungdom som hovedproblemet i forebygging av ekstremisme, og å ha urealistiske forventninger til hva skolen alene kan oppnå.